

KULTURDEPARTEMENTET
Postboks 8030 DEP
0030 OSLO

Vår dato: 10.01.2022
Deres dato:

Vår referanse: 202139628-2
Deres referanse: 21/4252

Vår saksbehandler:
Kari Myhre

Innspill til høring av ny arkivlov

Innledning

Det er en kjensgjerning at dokumentfangsten er mangelfull i det offentlige i dag. Vi har store utfordringer med å ta vare på dokumentasjon og arkiv på gode måter. Arbeidsmåtene har forandret seg og således også hvordan og når dokumentasjon og arkiv oppstår. Arkiv blir til i forhold til arbeidsprosesser og i saksbehandlingen og ikke ved manuelle registreringer eller fysiske handlinger. Det er en forutsetning at rammeverket med blant annet ny arkivlov tilpasser seg den digitale forvaltninga, og at både arkivansvar og dokumentasjonshåndtering forankres som en del av den helhetlige virksomhetsstyringa i fylkeskommunen. Ny arkivlov må understøtte dette.

Departementet foreslår noe utvidet virkeområdet til loven, slik at det overlapper med forvaltningsloven, og at selvstendige rettssubjekt får arkivplikt når de utarbeider enkeltvedtak eller forskrift. Dette er vi enig i og det er viktig at arkivplikten er hjemlet i arkivloven, og ikke som særlovgivning for det enkelte organ/rettssubjekt. En særlovgivning på dette området kan skape forskjellsbehandling blant både innbyggere og virksomheter.

Det er viktig at arkivdanningen inneholder krav om å fastsette metadatakriterier som skal støtte offentlighetens synlighet og transparenthet. Det muliggjør søk og rapportering, både for virksomheter selv, og for innbyggere og publikum. Ved fulltekstpublisering som del av tilgjengeliggjøring, vil det fortsatt være behov for å søke etter spesifikke metadata som forvaltningen innbefatter seg med – som for eksempel «tagging» av tema, tjenesteområder m.v.

Vi ønsker at arkiv skal være en premissleverandør med tanke på både endring, innovasjon, motivasjon, digitalisering og effektivisering i den offentlige forvaltninga. Vi må derfor ha et rammeverk som gjør at vi kan stille krav, både til oss selv, egen organisasjon, politikere i tillegg til leverandører. Vi må tenke nytt om hvordan vi på en brukervennlig og effektiv måte kan fange opp, bevare, tilgjengeliggjøre og gjenbruke dokumentasjon i egen virksomhet.

Lovforslaget gir rammer og overordnede føringer og det legges opp til at nærmere reguleringer i stor grad vil bli gitt i forskrifter. Vi mener det bør legges vekt på et omfattende forskriftsarbeid som kommer raskt i gang.

Privatarkiv

Denne delen av høringssvaret gjelder manglende lovfesting av fylkeskommunens ansvar for privatarkiv, og det er tre tema vi vil løfte spesielt:

1. Regionalt utviklingsarbeid og strategiske grep for privatarkiv som del av helhetlig dokumentasjon både rettslig, historisk og forskningsmessig.
2. Overgang til digital kommunikasjon og dokumentasjon
3. Omorganisering av arkivverket uten tilstrekkelig forankring av framtidig regionalt ansvar

Vi vil uttrykke bekymring over at fylkeskommunens ansvar for privatarkivområdet er fjernet fra siste utkast til ny arkivlov. Lovutkastet som kom med NOU2019:9 foreslo å lovfeste fylkeskommunens ansvar for å koordinere arbeidet med privatarkiv og å sørge for bevaring av privatarkiv av regional verdi (paragraf 34, punkt 2).

Årsaken til bekymringen er:

1. Privatarkivfeltet fortsatt vil framstå som svakt både når det gjelder kompetanse, ressurstilgang, ansvarsfordeling og forvaltningsmessig forankring.

Rådgivere i fylkeskommunen bidro i arbeidet med *Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv fra Trøndelag 2021-2025*, ut fra en tolkning om at fylkeskommunen har et overordnet ansvar når det gjelder koordinering av arbeid med privatarkiv ved museer og bevaringsinstitusjoner i regionen. Denne tolkingen har grunnlag i riksarkivarens initiativ til oppnevning av fylkeskoordinerende arkivinstitusjoner. Oppnevningen skulle gjøres av fylkeskommunen etter oppdrag fra riksarkivaren. Denne historikken og tolkingen har vært svaret på stadige spørsmål om fylkeskommunens ansvar, og hvor dette er forankret. Det har vært oppfattet som svært uklart både internt i fylkeskommunen, hos fylkeskoordinerende institusjon og for samarbeidspartnere på privatarkivfeltet.

NOU2019:9 og formuleringen om lovfesting av fylkeskommunens ansvar for koordinering og bevaring av privatarkiv, ble derfor en viktig motivasjon i planarbeidet - for både administrasjon og politikere i fylkeskommunen.

Hovedmålet for *Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv fra Trøndelag 2021-2025* er å bidra til en helhetlig samfunnsdokumentasjon av Trøndelags historie. Planen omfatter forslag til ny regional organisering på arkivområdet, og gir retning for hvilke privatarkiv som skal tas vare på for at trøndersk kultur og historie skal være tilstrekkelig dokumentert for samtid og ettertid.

Videre arbeid med planen og de strategiske grepene kan bli betydelig svekket på grunn av fortsatt uklarhet om fylkeskommunens ansvar. Det er også bekymringsfullt at de store forskjellene blant fylkeskommunene kan komme til å øke som følge av at fylkeskommunenes ansvar ikke forankres i loven.

Et annet svært viktig punkt gjelder privatarkiv og enkeltmenneskers rettsikkerhet. Arkivverket tar opp denne problematikken i sitt høringssvar, i formulering knyttet til

formålsparagrafen. Vi vil uttrykke støtte til disse bemerkningene. Arkivverkets forslag til formuleringer gjelder også for vårt forslag til lovforankring av fylkeskommunens ansvar:

Ny lovparagraf: «Fylkeskommunen har ansvar for å koordinere arbeidet med private arkiver av regional betydning. Fylkeskommunen sørger for langtidsbevaring av private arkiver av vesentlig regional verdi både rettslig, historisk og forskningsmessig.»

2. Overgang til digital kommunikasjon og dokumentasjon

Overgangen til digital kommunikasjon og dokumentasjon gjør at det er spesielt viktig å lovfeste ansvaret for koordinering og bevaring av privatarkiv i regionene. Det kreves mer av både kompetanse og system når digitale private arkiver skal bevares. I tidligere tider med papirbaserte arkiv kunne frivillige utføre et svært viktig bevaringsarbeid bare med å systematisere og ordne permer, bøker og dokumenter slik arkivene ble forlatt ved dødsfall eller konkurs. Svært mye tilsvarende digitalt materiale vil gå tapt for all ettertid, da det vil kreve digital kompetanse som ikke er like lett tilgjengelig blant frivillige slik situasjonen er nå. Et tydeligere fylkeskommunalt ansvar vil kunne bety mye for samordning, spredning av kompetanse, holdningsarbeid og ikke minst politiske bevillinger for etablering av landsdekkende, digitale systemer som kan benyttes både for arkivdanning, bevaring og formidling for mindre bedrifter og organisasjoner.

3. Omorganisering av arkivverket uten tilstrekkelig forankring av framtidig regionalt ansvar

Ved omorganiseringen av arkivverket falt det regionale ansvaret ved riksarkivene bort. Det var ikke etablert en tilstrekkelig forankring av det framtidige regionale ansvaret for å fylle hullet etter omorganiseringen. Det eneste vi har å holde oss til er riksarkivarens initiativ til fylkeskommunenes utnevning av fylkeskoordinerende institusjoner. Det er en betydelig interesse og kunnskap om hva privatarkiv betyr for bevaring og formidling av helheltlig dokumentasjon, både rettslig, historisk og forskningsmessig i Trøndelag. Den formelle forankringen mangler imidlertid, og det oppleves som en kritisk mangel, spesielt etter omorganiseringen av arkivverket. Vi opplever at den nye arkivloven er en god anledning til å gi privatarkivfeltet en mer tydelig forvaltningsmessig forankring.

Kommentarer til lovforslaget

Generell kommentar

Loven bør inneholde definisjoner for å sikre at begrepene som er omtalt i loven forstås likt.

Kommentarer til paragrafer hvor Trøndelag fylkeskommune har innspill

§1 Formål

Vi støtter Arkivverkets forslag til endring i lovformulering for ivaretagelse av kulturarv samt vektlegging av privatarkiv med spesiell verdi: «Formålet med denne lova er å leggje til rette for ei forsvarleg offentleg forvaltning ved at verksemda til offentlege organ blir dokumentert gjennom arkiv, og at arkiva skal vere tilgjengelege for demokratisk kontroll med forvaltninga for å verne om rettstryggleiken til kvar enkelt, for ei open og opplyst offentleg samtale, som grunnlag for forskning, som kjelde til historisk kunnskap og *kulturarv* og anna lovleg bruk. Lova skal òg leggje til rette for at private arkiv med *rettsleg, historisk, forskningsmessig verdi* blir tekne vare på.»

§ 2 Verkeområde for føresegner for offentlege organ

Vi foreslår at § omformuleres til kun «Verkeområde» slik at paragrafen definerer virkeområde for loven.

Det er ønskelig at private rettssubjekt som utfører tjenester på vegne av det offentlige og skaper arkiver som er bevaringsverdige etter formålsparagrafen også inngår i virkeområde.

§ 4 Arkivplikt for offentlege organ

Vi støtter Arkivverkets forslag om å bytte ut ordet «arkivere» med «forvalte». Begge begrepene bør defineres.

Her bør det beskrives klarere hvordan arkivene skal sikres.

Andre ledd: Arkivplan – arkiv og arkivarbeid bør inngå i organets virksomhetsstyring og internkontroll.

Arkiv bør angis som flertall slik at det gjenspeiler at det ikke eksisterer kun ett arkiv i en organisasjon.

Vi foreslår formulering slik: «Offentlege organ skal ha ein arkivplan *som del av verksemdasstyringa* som skal vise kva *arkiva* til verksemda omfattar, og korleis dei er organisert. Departementet kan gi forskrift om innhaldet i arkivplanen»

Oppramsingen fra a. til g. i siste ledd gir ikke mening som lovtekst og bør omskrives eller forskriftsreguleres.

§ 5 Ansvar for arkivpliktig informasjon i felles system

Det må være et lovkrav om avtaleinngåelse. Første ledd: Endre «kan inngå» til «må inngå». Andre ledd mener vi derfor kan utgå.

§ 7 Forbud mot å føre arkiv ut av landet

Denne paragrafen bør utgå. Det bør heller beskrives hvordan arkivene skal sikres i § 4.

§ 10 Avlevering av arkiv til langtidsbevaring

Det må definere hva som inngår i «teknisk sikring».

Tredje ledd: Det bør presiseres i loven at avtale med arkivdepot skal inngås og at taushetsplikt defineres i avtalen.

§ 13 Tilsyn med etterleving av lova

Andre ledd: «*Har arkivmateriale gått tapt som følge av uheimla kassasjon, kan det påleggjast rekonstruksjon*». En rekonstruksjon kan være enkel, men også umulig å gjennomføre. Vi lurer derfor på hvordan dette er tenkt etterlevd.

§ 16 Avtaler om bevaring av privatarkiv

Vi viser til vårt innspill til §2 «Det er ønskelig at private rettssubjekt som utfører tjenester på vegne av det offentlige og skaper arkiver som er bevaringsverdige etter formålsparagrafen, inngår i virkeområde». Dette må nedfelles i egne avtaler om arkivansvar.

Med vennlig hilsen

Ole Tronstad
assisterende fylkesdirektør

Kari Myhre
seksjonsleder arkiv

Dette dokumentet er godkjent med elektronisk signatur